

Scenariusz ćwiczenia 1 : Notatka obserwacyjna

Charakter scenariusza i jego miejsce w pakiecie:

Scenariusz „Notatka obserwacyjna” otwiera część praktyczną pakietu, ponieważ odwołuje się do doświadczenia dostępnego dla każdego uczestnika: przebywania w przestrzeni publicznej i bycia wśród innych. Punkt ciężkości zostaje tu położony na uważnej obecności, obserwacji oraz rejestracji zdarzeń dźwiękowych, które pojawiają się w codziennym otoczeniu i zazwyczaj pozostają niezauważone lub traktowane jako tło. Scenariusz może funkcjonować jako samodzielne zajęcie albo jako pierwszy etap dłuższego cyklu pracy z notatkami akustycznymi.

Praca opiera się na założeniu, że przestrzeń publiczna posiada własną dynamikę akustyczną, wynikającą z relacji pomiędzy ludźmi, infrastrukturą, rytmem dnia oraz zdarzeniami przypadkowymi. Rejestracja dźwięku staje się w tym kontekście formą obserwacji, która wymaga czasu, cierpliwości oraz gotowości do reagowania na zmienność sytuacji. Notatka obserwacyjna nie dąży do kompletności ani do reprezentatywności miejsca, lecz do uchwycenia fragmentu doświadczenia, osadzonego w konkretnym momencie i kontekście.

Cele scenariusza:

- rozwijanie kompetencji słuchania w przestrzeni publicznej
- kształtowanie umiejętności obserwacji sytuacji poprzez dźwięk
- wprowadzenie do praktyki krótkiej formy rejestracyjnej
- budowanie świadomości relacji pomiędzy dźwiękiem, miejscem i obecnością innych
- przygotowanie do dalszej pracy montażowej i komentarzowej

Kontekst teoretyczny (dla prowadzących):

Notatka obserwacyjna wyrasta z tradycji zapisu terenowego, badań miejskich oraz praktyk artystycznych opartych na rejestracji codzienności. W odróżnieniu od dokumentacji reporterskiej jej celem pozostaje skupienie uwagi na relacjach, napięciach i rytmach, które ujawniają się poprzez dźwięk. Przestrzeń publiczna staje się polem obserwacji, w którym obecność rejestrującego wpływa na sytuację, a sam akt nagrania wymaga świadomości społecznej i kontekstowej.

W ujęciu edukacyjnym notatka obserwacyjna pełni funkcję narzędzia refleksji nad sposobem uczestnictwa w przestrzeni wspólnej. Dźwięk ujawnia hierarchie uwagi, strefy intensywności oraz momenty ciszy i przerw. Rejestracja pozwala zatrzymać fragment tej dynamiki, a późniejszy odsłuch umożliwia powrót do doświadczenia w innym czasie i w innym kontekście grupowym.

Uczestnicy i warunki realizacji:

Scenariusz może być realizowany z młodzieżą, dorosłymi oraz grupami międzypokoleniowymi. Sprawdza się zarówno w pracy instytucjonalnej, jak i w działaniach edukacyjnych pozaformalnych. Liczba uczestników pozostaje elastyczna, przy czym zalecana jest praca w małych zespołach lub indywidualnie, co ułatwia koncentrację oraz poruszanie się w przestrzeni publicznej.

Czas trwania może obejmować:

- wariant skrócony: 90 minut
- wariant rozszerzony: 150–180 minut

Materiały i środki:

- telefony komórkowe z funkcją nagrywania dźwięku
- słuchawki (opcjonalnie, do odsłuchu indywidualnego)
- notesy lub aplikacje do zapisu obserwacji
- mapa okolicy lub wspólne ustalenie obszaru pracy

Instrukcja działań

Etap 1. Wprowadzenie do pracy obserwacyjnej

Prowadzący inicjuje rozmowę dotyczącą słuchania przestrzeni publicznej, odwołując się do doświadczeń uczestników związanych z hałasem, tłem oraz chwilami akustycznej intensywności. Ustalane zostają ramy pracy: czas rejestracji, obszar działania oraz zasady poruszania się w przestrzeni. Ten etap porządkuje intencje i przygotowuje uczestników do uważnego wejścia w sytuację terenową.

Etap 2. Obserwacja bez rejestracji

Uczestnicy spędzają kilka minut w wybranym miejscu, skupiając się wyłącznie na słuchaniu. Zachęca się ich do zauważania relacji pomiędzy dźwiękami, rytmem miejsca oraz ruchem ludzi. Obserwacje mogą być zapisywane w formie krótkich notatek, szkiców lub pojedynczych słów, które oddają charakter sytuacji.

Etap 3. Rejestracja notatki obserwacyjnej

Każdy uczestnik lub zespół wykonuje krótkie nagranie dźwiękowe, mieszczące się w przedziale 60–180 sekund. Rejestracja powinna odnosić się do konkretnej sytuacji, a nie do ogólnego obrazu miejsca. Uczestnicy decydują o punkcie rejestracji, kierunku mikrofonu oraz momencie rozpoczęcia i zakończenia nagrania, reagując na przebieg zdarzeń w czasie rzeczywistym.

Etap 4. Zapis kontekstu

Po zakończeniu nagrania uczestnicy zapisują podstawowe informacje kontekstowe: miejsce, porę dnia, warunki pogodowe, liczbę osób w otoczeniu oraz własne obserwacje dotyczące sytuacji. Ten etap umożliwia późniejszą pracę interpretacyjną i porównawczą.

Etap 5. Odsłuch i rozmowa

Nagrania zostają odsłuchane w grupie lub w mniejszych zespołach. Rozmowa dotyczy tego, co zostało zarejestrowane, jakie elementy przyciągają uwagę oraz jakie relacje ujawniają się pomiędzy dźwiękami. Prowadzący dba o to, aby wypowiedzi odnosiły się do odsłuchu i do zapisanego kontekstu, a nie do ocen estetycznych..

Rezultat pracy

Rezultatem ćwiczenia pozostają krótkie notatki akustyczne, opatrzone opisem sytuacyjnym. Materiał ten może zostać wykorzystany w dalszych etapach pracy: montażu, porównywania różnych przestrzeni, tworzenia ścieżek odsłuchowych lub pisanie komentarzy. Każda notatka funkcjonuje jako zapis doświadczenia, który zachowuje otwartość interpretacyjną.

Uwagi dla prowadzących

- warto zachęcać uczestników do pracy z jednym miejscem zamiast przemieszczania się
- krótsze nagrania sprzyjają koncentracji i uważnemu odsłuchowi
- rozmowa po odsłuchu zyskuje na jakości, gdy odnosi się do konkretnych momentów nagrania
- zapis kontekstu ułatwia późniejsze etapy pracy i porównania między notatkami

Scenariusz ćwiczenia „Notatka obserwacyjna” wprowadza uczestników w praktykę pracy z dźwiękiem jako formą obserwacji świata społecznego. Stanowi solidną podstawę do kolejnych działań, w których dźwięk staje się narzędziem refleksji, analizy oraz narracji.